

İklim Değişikliği: Post-Kyoto Müzakereleri ve Türkiye

Nursel Berberoğlu*

İklim Değişikliği Sorunu

21. yüzyılda insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük sınamalardan biri, küresel ısınmanın yol açtığı iklim değişikliğidir. Bu konu, son yıllarda, çok ciddi sosyo-ekonomik sonuçlara yol açabilecek, çok yönlü ve karmaşık bir sorun olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Küresel iklim değişikliğinin etkileri ile mücadele ve uyum çalışmaları günümüzde salt bir çevre sorunu olarak algılanmayıp, başta Birleşmiş Milletler'in "Binyıl Kalkınma Hedefleri" olmak üzere uluslararası alanda kabul edilmiş kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesiyle de bağlantılıdır. Ayrıca, küresel iklim değişikliğinin güvenlik, insan sağlığı ve hatta insan neslinin sürdürülmesine tehdit oluşturabilecek olumsuz etkileri üzerinde de çalışmalar yürütülmektedir.

1988 yılında konuya dair bilimsel bilgileri derlemek ve değerlendirmek amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 2007 yılında yayınladığı "Dördüncü Değerlendirme Raporu"nun, iklim değişikliğinin "yadsınamaz" bir gerçek olduğunu ve tüm insanlığı etkileyecek olumsuz sonuçlar doğuracağını bilimsel verilerle kanıtlamış olması, meselenin uluslararası gündemin en üst sıralarına taşınmasına yol açmıştır. Bu kapsamda, özellikle 2007 yılından itibaren, Birleşmiş Milletler (BM) başta olmak üzere, aralarında NATO, AB, G8, G20, APEC ve ASEAN gibi pek çok bölgesel ve uluslararası işbirliği kuruluş ve süreçlerinin öncelikli gündem maddeleri arasında iklim değişikliği sorununa da yer vermeye başlanmıştır.

IPCC raporlarına göre, küresel ısınma, havanın ve okyanusların sıcaklık ortalamalarının artmasına, kar ve buzulların erimesine ve sonuçta, dünyada okyanus seviyesinin yükselmesine yol açmaktadır. Deniz seviyesinden yüksekliği fazla olmayan Okyanuslardaki Küçük Ada Ülkeleri (KAÜ) okyanus seviyesindeki bu yükselmeden son derece olumsuz etkilenmeye başlamışlardır. Kıyı bölgelerinin sular altında kalması bu adalarda yaşayan insanların yaşamlarına ve ekonomik faaliyetlerine ciddi tehdit

(*) Daire Başkanı, Ekonomik İşler Genel Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı

oluşturmaktadır. Örneğin, Tuvalu gibi mercan atolleri üzerine kurulu ada ülkeleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Dolayısıyla, bu ülkeler bakımından, iklim değişikliği konusunda alınacak ve uygulamaya konulacak her karar aciliyet arz etmektedir.

İklim Değişikliği İle Küresel Mücadele

İklim değişikliği gibi küresel sonuçları olan bir sorunla uluslararası ölçekte işbirliği yapılması gereği 1970’li yıllardan itibaren dünya gündemine girmeye başlamıştır. Bu konuda, en önemli mekanizma, BM kapsamında 1988 yılında müzakerelerine başlanan ve 1992 yılında tamamlanarak Rio Konferansı’nda benimsenen BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’dir (BMİDÇS). İklim değişikliğine yol açan sera gazları¹ salımlarının azaltılması amacını taşıyan Sözleşme’ye halen, aralarında ülkemizin de bulunduğu 191 ülke ve AB taraftır.

1997 tarihli Sözleşme’nin Kyoto Protokolü (KP) ise, sera gazları salımlarında tarihsel sorumluluğu bulunan 37 sanayileşmiş ülkeye ve AB’ye bağlayıcı nitelikte sayısallaştırılmış salım sınırlandırma ya da azaltım taahhütleri getirmektedir. Sözleşme’ye taraf olmayan ülkeler KP’ye taraf olamazlar. KP’ye halen 183 ülke ve AB taraftır. ABD, KP’yi imzalamış olmakla birlikte, onaylamamıştır. Sayıları iki elin 10 parmağını geçmeyen diğer ülkelerin ekserisi Afrika ve Asya’dadır. Ülkemiz ise taraf olma aşamasındadır.

2005 yılında yürürlüğe giren KP’nin 1. Taahhüt Dönemi 2008-2012 yıllarını kapsamaktadır. KP, sanayileşmiş ülkelerin ilk taahhüt döneminde birleşik sera gazı salımlarını, 1990 yılı seviyesine nazaran en az % 5 azaltmalarını öngörmektedir. Aralık 2005’te Montreal’de düzenlenen KP’nin 1.Taraflar Toplantısı, KP’ye Taraf Ek-1 Ülkelerinin 2012 sonrasında ilâve yükümlülüklerinin belirlenmesini müzakere eden ‘‘Geçici Çalışma Grubu’’ (Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol - AWG-KP) oluşturmuştur.

Aralık 2007’de Endonezya’nın Bali Adası’nda düzenlenen BMİDÇS’nin 13.Taraflar Konferansı’nda uzun müzakereler sonunda kabul edilen ‘‘Bali Eylem Planı’’ ise, 2012 sonrasındaki taahhütlerin müzakerelerinin Sözleşme kapsamında da başlatılmasını öngörmüş, bu amaçla, ‘‘Uzun Dönemli İşbirliği Eylemi Geçici Çalışma Grubu’’nu (Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention - AWG-

1 Karbondioksit, metan, nitrozoksit, hidroflorokarbonlar, perflorokarbonlar, kükürt heksaflorür

LCA) kurmuştur. Bali Eylem Planı, BMİDÇS'nin "tam, etkin ve sürdürülebilir uygulanmasını" sağlayacak bir anlaşmanın 7-18 Aralık 2009 tarihlerinde Kopenhag'da yapılacak olan BMİDÇS'nin 15.Taraflar Konferansı/KP'nin 5.Taraflar Toplantısı'nda (COP15/CMP5) kabul edilmesini kararlaştırmıştır.

Bali Konferansı'nda, 2012 sonrasına ilişkin anlaşmanın AWG-KP kapsamında devam eden ve 2008 yılında tamamlanması öngörülmüş olan müzakerelerinin de 2009 Aralık ayına kadar uzatılması kararlaştırılmıştır. Böylece, Sözleşme ve Protokol kapsamındaki müzakerelerin iki ayrı ekseninde, ancak eş zamanlı olarak yürütülmesi kararı alınmıştır.

BMİDÇS altında başlatılmış olan müzakerelerin hedefi, Bali Eylem Planı'nda yeni anlaşmanın yapı taşları olarak belirlenen "*salım azaltımı/sınırlandırması (mitigation)*", "*uyum (adaptation)*", "*teknoloji transferi*" ve "*finansman*" olmak üzere iklim değişikliği alanındaki tüm konular hakkında "*mutabakatlı sonuç*" (*agreed outcome*) elde etmektir. BEP, Sözleşme eksenindeki müzakerelerin çerçevesini oluştururken, "gelişmiş ülkelerin" sayısallaştırılmış salım azaltımı/sınırlandırmasını içeren "ulusal olarak uygun azaltım/sınırlama taahhütleri" ile "gelişmekte olan ülkelerin" sürdürülebilir kalkınmaları kapsamında, "ulusal olarak uygun salım azaltımı/sınırlandırma eylemlerinin (action)" *ölçülebilir, raporlanabilir ve doğrulanabilir*" olmalarını yeni rejimin önemli bir kurgusu olarak sürece katmıştır.

AWG-LCA ve AWG-KP kapsamında, 2008 yılında, Bangkok, Akra, Bonn ve Poznan'da olmak üzere eş zamanlı dört oturum gerçekleştirilmiştir. 2009 yılının ilk oturumları ise, 29 Mart-8 Nisan 2009 tarihlerinde Bonn'da düzenlenmiştir. İzleyen süreçte, şimdilik 5 oturum daha planlanmaktadır.

Bali Konferansı'ndan bugüne kadar Sözleşme ekseninde gerçekleştirilen oturumlar, esas itibarıyla, tarafların, 2012 sonrasına dair anlaşmadan beklentilerini açıkladıkları toplantılar ile sürecin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak teknik ve hukuki unsurları içeren konuların ele alındığı çalıştaylar şeklinde cereyan etmiştir. Tarafların günümüze değin yazılı olarak sundukları ya da sözlü olarak dile getirdikleri bütün bu görüşlerin müzakere metinlerine esas teşkil etmesi öngörülmektedir. Haziran 2009'dan itibaren gerçekleştirilecek oturumlarda ise, yeni anlaşmanın taslak metinleri üzerinde görüşmelere başlanacaktır.

Türkiye'nin Konumu

BMİDÇS'nin hazırlanması sırasında, atmosferde biriken sera gazı miktarında salımlar bakımından tarihsel sorumlulukları olduğu kabul edilen ve bu nedenle salım azaltımlarında çaba göstermeleri istenen ülkeler “gelişmiş ülkeler” olarak nitelendirilmiş ve Sözleşme'nin Ek-1 Listesi'nde yer almışlardır. Bu ülkelerden OECD üyeliği bulunanlar ise, gelişmekte olan ülkelere finansman ve teknoloji desteği sağlamakla yükümlü adedilmişler ve Sözleşme'nin Ek-2'sine dahil edilmişlerdir. OECD'nin kurucu ülkelerinden olan Türkiye, bu nedenle Ek-1'den başka Ek-2'ye de dahil edilmiştir.

Oysa, sanayileşme sürecine geç başlamış olan bir ülke olarak Türkiye'nin salımlar bakımından tarihsel sorumluluğu bulunmamaktadır. Ülkemiz, felsefesi ile mutabık olmasına ve uluslararası işbirliği sürecine katkıda bulunmak istemesine karşın, Eklerdeki konumu yüzünden Sözleşme'ye taraf olmaktan 10 yılı aşkın bir süreyle kaçınmıştır.

Ülkemizin, Ek-1 ve Ek-2'den çıkabilmeye yönelik girişimleri, Sözleşme'ye taraf olmadığı için uzun yıllar sürmüştür. Sonuçta, 2001 yılında Marakeş'te yapılan BMİDÇS'nin 7.Taraflar Konferansı'nda kabul edilen 26/CP.7 sayılı Karar ile Türkiye'nin ismi Ek-2'den silinmiş ve Sözleşme'ye taraf olduğunda, diğer Ek-1 ülkelerinden farklı bir konumda Ek-1'de yer alması kabul edilmiştir. Bu kararın ardından Sözleşme'ye taraf olma süreci iki yıl daha almış ve nihayet 24 Mayıs 2004 tarihinde ülkemiz BMİDÇS'ye taraf olmuştur.

Türkiye, yukarıda bahsekonu Sözleşme'deki hukuki statüsü nedeniyle Kyoto Protokolü'ne de taraf olmaktan uzunca bir zaman kaçınmıştır. Ancak, zaman içinde, ülkemizin 2012 sonrası anlaşmanın KP eksenindeki müzakerelerine de katılabilmesi ve böylece, Ek-1 ülkelerinin 2012 sonrası taahhütlerinin belirlenmesi sürecinde aleyhimize olabilecek gelişmelere vakitlice müdahale edilebilmesi bakımından, KP'ye taraf olunması konusunda İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu'nda anlayış birliğine varılmıştır. Haziran 2008'de Hükümetimize sunulan ilgili yasa tasarısı kısa sürede T.B.M.M.'ye sevk edilmiştir. Bahsekonu tasarı, 17 Şubat 2009 tarihli ve 27144 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Ülkemizin KP'ye taraf olmasına ilişkin hukuki sürecin çok yakın bir zamanda tamamlanması beklenmektedir.

Sözleşme'nin Ek-1 Listesinde yer alan ülkeler ve bunların müzakereler ile belirlenmiş ve bağlayıcı sayısallaştırılmış salım sınırlandırma/azaltım hedefleri Kyoto

Protokolü'nün Ek-B'sini oluşturmaktadır. KP'nin müzakereleri sırasında Sözleşme'ye taraf olmayan ülkemiz, dolayısıyla KP'nin EK-B'sinde yer almamıştır. Ülkemizin Ek-B dışı konumu, KP'ye taraf olduktan sonra da devam edecektir. Diğer bir ifadeyle, 2012 yılı sonuna kadar sera gazı salım azaltım/sınırlandırma taahhüdü bulunmayan Türkiye'nin sorumlulukları, tüm Taraf ülkeler için geçerli olan KP'nin 10. Maddesi ile sınırlı olacaktır.

Henüz sanayileşmesini tamamlamamış, hızlı gelişme süreci içinde bulunan ve nüfusu da artan Türkiye'nin enerji gereksinimi son yıllarda hızla büyümektedir. Türkiye'nin gelecek yıllarda enerji ihtiyacının daha da artması beklenmektedir. Sera gazı salımlarının %90'ı enerji sektöründen kaynaklanan ülkemizin, önümüzdeki kısa vadeli dönemde sera gazlarında salım azaltımı yapması olanaklı görülmemektedir. Bununla birlikte, 2012 sonrası rejimin müzakereleri bağlamında, tüm ülkelerin küresel iklim değişikliği ile mücadele çabalarına ulusal kapasiteleri ölçüsünde katkı yapmalarının beklenildiği yeni bir döneme girilmiştir.

Nitekim, Bali Eylem Planı, gelişmiş ülkelerin, *ulusal bakımdan uygun* salım azaltım taahhütleri ya da eylemleri almalarını, gelişmekte olan ülkelerin de, teknoloji, finansman ve kapasite oluşturma ile desteklenen *ulusal bakımdan uygun* salım azaltım eylemleri almalarını öngörmektedir.

Avrupa Birliği de, Mart 2009'da kabul ettiği strateji kağıdında, Ek-1 ülkelerinin, tüm AB üyesi ülkelerin ve Ek-1'de yer almayan AB'ye aday ve potansiyel aday ülkelerin, sayısallaştırılmış salım sınırlama veya azaltım taahhüdü almalarını, OECD üyesi ve potansiyel OECD ülkelerinin de benzer taahhütler üstlenmelerini istediğine yer vererek, Türkiye'den, katılım müzakerelerini yürüten bir ülke olarak, Birlik stratejisi bağlamında sürece katkı yapmasını beklemektedir.

Diğer taraftan, KP'ye taraf olmayan ABD'de Ocak 2009'da göreve başlayan Obama Yönetimi, ülkesinin, iklim değişikliği ile uluslararası mücadelede ve bu bağlamda, 2012 sonrasına dair müzakereler sürecinde üzerine düşeni yapacağı mesajını vermiştir. ABD'nin bu mesajları, uluslararası toplum tarafından memnuniyetle karşılanmakta ve 2012 sonrası için cesaretlendirici bulunmaktadır. ABD, henüz, 2012 sonrasına dair yeni anlaşmanın müzakere stratejisini açıklamamakla birlikte, Bali Eylem Planı'na uygun şekilde, ülkelerin farklı koşullarının dikkate alınacağı ve "ölçülebilir, raporlanabilir ve doğrulanabilir" salım azaltım taahhütleri ve eylemlerinin esas alınacağı yeni bir anlaşma istediğini dillendirmeye başlamıştır.

Türkiye'nin, Ek-1 ülkesi konumu, OECD üyeliği, AB ile tam üyelik müzakereleri yürüten bir ülke olması, ayrıca, ekonomisinin görece büyüklüğü ve ileri gelişme hedefleri, yükselen ekonomiler ya da ileri gelişmekte olan ülkeler gibi sınıflandırma ya da tanımlamalar içinde yer alması, 2012 sonrasında, salımlarla küresel mücadelede, ulusal koşullarına uygun yükümlülükler/sorumluluklar alması beklentilerine yol açmaktadır.

Türkiye'nin, yeni anlaşma kapsamında hiçbir taahhüt/sorumluluk altına giremeyeceği şeklinde bir ülke stratejisi belirlemesinin tabiatıyla günümüz dünyasında mümkün olmayacağı açıktır. Ülkemizin, müzakerelerde bugüne kadar izlediği ve bir anlamda "bekle-gör" politikası olarak nitelendirilebilecek tutumunu artık geride bırakması ve bundan böyle rakamlar bazında ve soyut söylemlerden somut bazı politika hedeflerini dillendirmeye doğru bir geçişi aşamalı da olsa mutlaka sağlaması gerektiği düşünülmektedir.

Bu bakımdan, müzakerelerin 29 Mart-8 Nisan 2009 tarihlerinde Bonn'da gerçekleştirilen son oturumlarında, ülkemiz heyetinin, ilk kez, Türkiye'nin, Bali Eylem Planı kapsamındaki "Ulusal Olarak Uygun Salım Azaltımı/Sınırlandırma Eylemleri" (Nationally Appropriate Mitigation Actions-NAMAs) seçeneğini düşünebileceğini dile getirmesinin, Türkiye'nin 2012 sonrası rejimde kendine uygun gördüğü konuma ve ne tür bir katkı yapabileceğine dair önemli bir mesaj olduğu değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, müzakerelerde etkin olmayı hedefleyen ülkelerin önemli bir kısmı, ulusal eylem planlarını/stratejilerini/programlarını ya hazırlamışlar ya da tamamlama aşamasındadırlar. Bu bakımdan, ülkemizin de, öncelikle ve en kısa sürede resmi müzakereler stratejisini ortaya koyması gerektiği düşünülmektedir.

Kopenhag'a Giden Yol

Dünyanın içinden geçmekte olduğu ve tüm ülkelerin olumsuz etkilendikleri küresel ekonomik kriz, Kopenhag'a giden yolda, ülkelerin 2012 sonrası rejime ilişkin tutumlarını etkileyen unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel mali krizin, iklim değişikliği sorunuyla mücadelede bir engel değil, tam tersine, uluslararası finans sektörlerine aktarılacak büyük mali kaynaklarla sanayilerin düşük karbon teknolojilere odaklı yatırımlar yapmaları sonucu ikinci bir sanayi devriminin temelini oluşturacak yeşil ekonomilere geçişi sağlaması bakımından bir fırsata dönüştürülebileceği doğrultusunda gerek dünya çapında tanınmış iktisatçılar tarafından, gerek BM kapsamındaki müzakerelerde ve ayrıca, iklim değişikliği konusunun ele alındığı çok çeşitli ulusal ve

G8 ve G20 gibi bölgesel platformlarda görüşler dile getirilmektedir. Ancak, küresel mali krizin yarattığı belirsizlik ortamı iklim müzakerelerinin yavaş ilerlemesine yol açmaktadır.

Kyoto Protokolü ekseninde devam eden müzakerelerde, gelişmekte olan ülkelerden, sadece birkaç Ek-1 ülkesinin sayısallaştırılmış salım sınırlandırma ve azaltım hedeflerini açıklamış olmasının ardındaki nedenlerden birinin, ekonomik kriz ortamının yarattığı belirsizlik ortamı olduğu değerlendirilebilir. Elbette, diğer bir etken de, KP'ye taraf olmayan ABD'nin Sözleşme ekseninde devam eden müzakerelerde yapabileceği katkının henüz bilinmemesidir.

Obama Yönetimi, bugünkü salım seviyesine nazaran 2020 yılına kadar % 15, 2050 yılına kadar da % 80 azaltım yapılmasını sağlayacak ulusal bir salım hedefi ile kota ve ticaret programını Kongre'ye sunmuş olmakla birlikte, yasa teklifinin ne zaman çıkacağı bilinmemektedir. Kongre'nin yasa teklifine itiraz etmesi durumunda, yeni anlaşmanın Kopenhag'da ABD tarafından imzalanamayabileceği söylentileri de dolaylıdır. ABD'nin 2012 sonrası sürece dahil edilmesinin, küresel anlamda yeni rejimin başarısında önemli rol oynayacağı şüphesizdir. ABD'nin imzalamayacağı bir Kopenhag Anlaşması yerine, ABD'nin de yer alacağı bir anlaşmanın kabul edilmesi için, görüşmelerin Kopenhag'dan sonra da devam edebileceği de dile getirilen görüşler arasındadır.

İklim değişikliği müzakerelerinde, 2012 sonrası için en iddialı sayısallaştırılmış salım azaltım hedefi ortaya koyan Avrupa Birliği'nin de müzakerelerde, bugüne kadar, genelde gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkeler arasında bir nevi arabuluculuk yapan bir tutum sergilediği gözlenmiştir. ABD'nin şimdiye değin süreçte olmayışı da AB'nin ön planda yer almasını sağlamıştır. Obama Yönetimi'nin iklim değişikliği ile mücadele sürecinde aktif ve etkin rol oynamak istediğini belirtmesi, AB tarafından da olumlu karşılanmış olmakla birlikte, AB, ABD'nin salım azaltım hedeflerini yetersiz bulduğunu dikkate getirmekte, iklim değişikliği müzakerelerinde liderliği paylaşmak istediğini de ifade etmektedir.

Bush Yönetimince 2007 yılında, BM sürecine paralel olarak başlatılan ve dünya enerji tüketimi ile sera gazı salımlarının %80'inden sorumlu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri içeren "Enerji Güvenliği ve İklim Değişikliği: Büyük Ekonomiler Süreci"nin Obama Yönetimince de "Büyük Ekonomiler Forumu" adı altında aynı ülke-

lerle devam ettirileceği açıklanan sürecin², ileri gelişme yolundaki ülkelerin de 2012 sonrası rejime katkı yapmalarını sağlayacak nitelikte önemli sonuçlar ortaya çıkarması beklenmektedir.

Japonya, Avustralya, Kanada, Rusya Federasyonu, Yeni Zelanda gibi gelişmiş ülkeler ise, ABD'nin sürece katkısını görmek kadar, Çin ve Hindistan başta olmak üzere, ileri gelişmekte olan ülkelerin 2012 sonrası rejimde ne tür eylemlerle yer alacağını da bilmek istemektedirler.

Müzakerelerin kilit noktasını, Sözleşme'nin Ek-1 ülkelerinin, mevcut taahhütlerini nasıl arttırabileceklerini ve gelişmiş ülkelere sağlayacakları teknoloji ve finansman desteğinin oranını ortaya koymalarına bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerin alabilecekleri eylemlerin oluşturacağı değerlendirilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, teknoloji ve finansman konusunda bir uzlaşma sağlanamadığı takdirde, Kopenhag'da bir anlaşma olamayacağını belirtmektedirler.

Kopenhag'da **kabul edilebilecek anlaşmanın hukuki şekli bakımından** farklı senaryolar üzerinde durulmaktadır. Senaryolardan biri, KP ekseninde devam eden müzakerelerin sonucunu da içerecek şekilde Sözleşme kapsamında tek bir metin üzerinde mutabakata varılmasını öngörmektedir. İkinci senaryo ise, Sözleşme ve KP ekseninde iki ayrı metnin kabulü ihtimali üzerinde durmaktadır.

Bu bağlamda, gelişmekte olan ülkeler, sadece Ek-B'nin değiştirilmesi suretiyle KP'nin 2012 sonrası dönemde olduğu haliyle devam ettirilmesini istemektedirler. Gelişmiş ülkelerin ise, genelde, Bali Eylem Planı'nın kurgulaması kapsamında, tüm Ek-1 ülkelerinin, ulusal koşullarına uygun ve "kıyaslanabilir" taahhütler/eylemler üstlenmelerini, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin de ulusal koşullarına uygun eylemlerde bulunmalarını sağlayacak, tüm Taraflar için tek bir hukuki çerçevenin benimsenmesini istedikleri belirtilebilir. ABD'nin de yeni bir anlaşma istediği anlaşılma ile birlikte, yeni anlaşmanın da KP'den büyük ölçüde yardım alması ABD'li yetkilere dillendirilmiştir.

Kopenhag'a giden yolun kolay olmayacağı görülmektedir. Küresel mali kriz ortamında, gelişmiş ülkelerin finansman ve teknoloji transferi konusundaki tereddütleri,

2 İngiltere, Fransa, Almanya Federal Cumhuriyeti, İtalya, Japonya, ABD, Kanada, Rusya Federasyonu, Avustralya, Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, Brezilya, Meksika, Güney Kore, Güney Afrika, Endonezya ve AB. Obama Yönetimi, BM'yi gözlemci statüsüyle Forum'a dahil edilmiştir.

gelişmekte olan ülkelerin sürece katkı yapma hususundaki isteksizlikleri, ABD'nin henüz netleşmeyen stratejisi gibi pek çok belirsizlik ve bu belirsizlik ortamında yeni anlaşmanın kabulü için kalan altı aylık kısa süre ve üzerinde uzlaşmaya varılmamış pek çok konu olduğu dikkate alındığında, Kopenhag'da ayrıntılara fazla girmeyen hukuki bir belgenin kabul edilmesinin ihtimal dahilinde olduğu değerlendirilebilir.

Kopenhag'da, uluslararası topluma, iklim değişikliği ile mücadelede ülkelerin kararlılığını gösterir mahiyette bir mesaj verme kaygısı taşıyan siyasi bir belgenin kabul edilebileceği, teknik ayrıntıların daha sonra belirlenebileceği, bu yöntemin esasında Kyoto Protokolü için de zamanında benimsenmiş olduğu, Kopenhag'dan mutlaka bir anlaşma çıkmasını isteyen başta BM yetkilileri tarafından dile getirilmektedir. Ancak, ABD'nin sürekli olarak belirtmeye başladığı, “uygulanabilir” bir anlaşma yapılması, “her ne olursa olsun ama mutlaka bir 2012 sonrası anlaşması olsun” anlayışına karşı bir nevi denge unsuru olarak karşımızda durmaktadır. Yeni dönemin ABD olmadan başarıya ulaşmasının zor olacağına, Kyoto Protokolü'nde yaşanan deneyimler örnek gösterilerek dikkat çekilmektedir.

Ülkemizin, Kopenhag'a giden yoldaki yolculuğunun badiresiz atlatılabilmesi için, öncelikle, iklim değişikliği ailesince kabul görmüş olan Ek-1 Ülkeleri arasındaki “sui generis” konumu çerçevesinde, küresel iklim değişikliği sorunu ile mücadele çabalarına katkısını yapma konusunda siyasi kararlılığını göstermesi gerekmektedir.

Günümüzde, tüm dünya ülkelerini farklı boyutlarda etkilemeye başlayan ve etkilerinin giderek artması beklenen iklim değişikliği tehlikesi, tıpkı terörizm gibi insanlığı ülke sınırları tanımadan tehdit etmektedir. Ayrıca, buzul erimeleri yüzünden sular altında kalma tehdidi ile karşı karşıya bulunan Küçük Ada Ülkesi Grubu'ndaki Tuvalu gibi ülkelerin gözünde, iklim değişikliği ile mücadele, dünyada var olma mücadelesi ile eş değerdir. Küresel sorunlar, ancak küresel işbirliği ile halledilebileceklerinden, ülkemizin mevcut ve gelecekteki işbirliği süreçlerinin içinde kalması, uzun vadeli çıkarlarımız ve gelecek nesillere karşı sorumluluğumuz bakımından “*siné qua non*” bir görevdir. Bir Çin düşünürün söylediği gibi; “Binlerce kilometrelik bir yol bile, tek bir adımla başlamak zorundadır”.

***